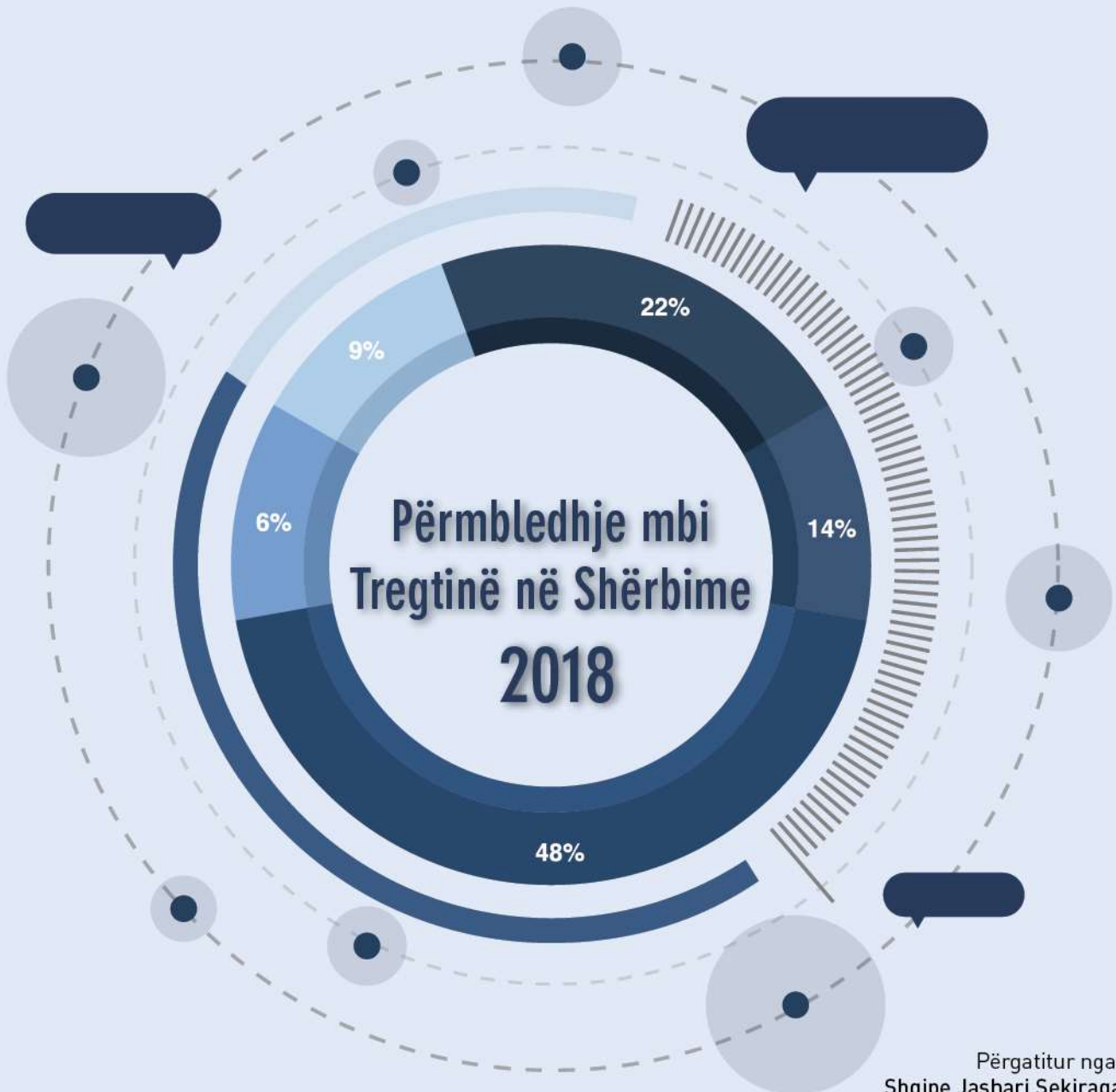




Republika e Kosovës  
Republika Kosova-Republic of Kosovo  
Qeveria -Vlada-Government

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë - Ministarstvo Trgovine I Industrije-Ministry of Trade and Industry  
Departamenti i Tregtisë/Department of Trade/ Department Trgovine



Përgatitur nga:  
Shqipe Jashari Sekiraqa  
Xhorxhina Bami

Ky dokument është shkruar fillimisht në gjuhën angleze.

Korrik, 2019

Mohim:

"Publikimi u prodhua me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian.

Përmbajtja e tij është përgjegjësi e vetme e GFA Consulting Group GmbH dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian "



# **Përmbajtja**

<b>Lista e shkurtesave</b> .....	<b>3</b>
<b>Tabela e figurave</b> .....	<b>3</b>
<b>I. Hyrje</b> .....	<b>4</b>
<b>Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës</b> .....	<b>5</b>
<b>Bizneset e reja të Regjistruara në Shërbime</b> .....	<b>5</b>
<b>Shërbimet dhe Punësimi</b> .....	<b>5</b>
<b>II. Tregtia në shërbime</b> .....	<b>6</b>
<b>Pasqyrë e Përgjithshme</b> .....	<b>6</b>
<b>Shërbimet kryesore të eksportuara</b> .....	<b>8</b>
<b>Udhëtimi</b> .....	<b>8</b>
<b>Shërbime të tjera të Biznesit</b> .....	<b>9</b>
<b>Shërbimet e Telekomunikacionit, Kompjuterëve dhe Informacionit</b> .....	<b>9</b>
<b>Transporti</b> .....	<b>10</b>
<b>Ndërtim</b> .....	<b>11</b>
<b>III. Zhvillimet Legjislative dhe Politike</b> .....	<b>11</b>
<b>Direktiva për Shërbime 2006/123/EC</b> .....	<b>11</b>
<b>Protokolli Shtesë 6 (AP6)</b> .....	<b>12</b>
<b>Njohja e kualifikimeve profesionale në 6 vendet e Ballkanit Perëndimor (WB6)</b> .....	<b>12</b>
<b>IV. Konkluzioni</b> .....	<b>12</b>

## **Lista e shkurtesave**

AP6- Protokoli Shtesë 6

CEFTA- Marrëveshja e Tregtisë së Lirë e Evropës Qendrore

EFTA- Shoqata Evropiane e Tregtisë së Lirë

BE- Bashkimi Evropian

EUTSP- Projekti i BE-së për Mbështetjen e Zhvillimit të Tregtisë në Kosovë

GATS- Marrëveshja e Përgjithshme mbi Tregtinë e Shërbimeve

BPV- Bruto Produkti Vendor

GIZ- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit

ASHI- Agjencia e Shoqërisë së Informacionit

ASK- Agjencia e Statistikave të Kosovës

ARBK- Agjencia e Regjistrimit të Bizneseve Kosovare

MZHE- Ministria e Zhvillimit Ekonomik

MAP- Ministria e Administratës Publike

MTI – Ministria e Tregtisë dhe Industrisë

Nr. – Numri

ICT- Teknologjia e Informacionit dhe Komunikimit (TIK)

KBR- Këshilli për Bashkëpunim Rajonal

DSh- Direktiva e Shërbimeve

PVK- Pika e Vetme e Kontaktit

ATK- Administrata Tatimore e Kosovës

OBT- Organizata Botërore e Tregtisë

## **Tabela e figurave**

Tabela 1: Sektori i Shërbimeve në BPV në Çmimet Aktuale .....	4
Tabela 2: Disa nga Ndërmarrjet e Reja të Regjistruara në Sektorin e Shërbimeve gjatë vitit 2018 .....	6
Tabela 3: Punësimi në Sektorin e Shërbimeve [% e punësimit total] .....	5
Tabela 4: Të Dhëna të Përgjithshme mbi Tregtinë në Shërbime .....	7
Tabela 5: Eksportet Kryesore të Sektorit të Shërbimeve [Milion EURO] .....	8

## I. Hyrje

Deri më tani Kosova ka përjetuar një tranzicion ekonomik mjaft të suksesshëm; megjithatë ka ende shumë punë për t'u bërë për të pasur një rritje të qëndrueshme ekonomike dhe për të përmirësuar mirëqenien e popullatës. Kosova po ballafaqohet me shumë sfida, ndër të tjera, si të rrisë konkurrencën e ekonomisë së saj dhe të integrohet në mënyrë efektive në sistemin e tregtisë globale duke rritur kapacitetet e saj të eksportit dhe konkurrencën me tregun e jashtëm.

Sektori i shërbimeve është një sektor shumë i rëndësishëm për ekonominë e Kosovës që kontribuon dukshëm në BPV dhe krijimin e vendeve të punës. Sektori i shërbimeve përveç kontributit të drejtpërdrejtë ndaj vlerës së shtuar dhe punësimit, ndihmon ekonominë e përgjithshme të një vendi duke përmirësuar klimën për investimet e huaja dhe vendase, si dhe duke shtuar kështu rritjen dhe zhvillimin ekonomik. Pavarësisht se është një vend shumë i vogël dhe mjaft i ri, Kosova ka shumë përparësi në zhvillimin ekonomik, duke përfshirë fuqinë e re punëtore; kualifikim të lartë profesional, ku shumica e tyre janë dygjuhësorë; posedon burime natyrore; dhe një pozicion gjeografik që i jep qasje në tregjet e CEFTA-së, BE-së dhe EFTA-së. Për shkak të të gjitha këtyre avantazheve krahasuese, Kosova ofron mundësi shumë të mira për krijimin e një ekonomie të bazuar në shërbime.

Sektori i shërbimeve është zhvilluar duke u bërë sektori më i madh i ekonomisë, duke përbërë rreth 72.63% të BPV-së në vitin 2018, dhe duke përjetuar një rritje të kontributit të tij me 3.12% krahasuar me vitin 2017. Për më tepër, në vitin 2018 sektori i shërbimeve përbën rreth 85.3 % të punësimit në Kosovë<sup>1</sup>. Ky sektor kontribuon në mënyrë domethënëse për futjen e ekonomisë së Kosovës në tregun ndërkombëtar nëpërmjet eksporteve dhe importeve të shërbimeve. Ndryshe nga tregtia e mallrave, vendi përjeton një bilanc pozitiv të tregtisë së shërbimeve, e cila është e rëndësishme për të kontribuar në financimin e llogarisë aktuale të Bilancit të Pagesave. Në periudhën Janar-Dhjetor 2018, bilanci tregtar i Kosovës në shërbime ka qenë pozitiv, duke arritur në 770.6 milionë euro, me një rritje prej 5.4% në eksportet në shërbime.<sup>2</sup>

## Shërbimet në ekonominë vendore

### Shërbimet në BPV

Në vitin 2018, sektori i shërbimeve ka arritur kontributin më të lartë në gjenerimin e vlerës së shtuar që nga viti 2013 duke përbërë 72.63% të BPV-së, të llogaritur me çmime bazë, siç mund të shihet në Tabelën 1 më poshtë. Kategoritë më të mëdha të biznesit të pranishme në tregun e shërbimeve në Kosovë nuk kanë ndryshuar në krahasim me vitin 2017. Kategoria më e madhe brenda sektorit të shërbimeve në vitin 2018 ka qenë Tregtia me Pakicë dhe Shumicë/ Riparimet e Automjeteve, të cilat përbëjnë 22.65% të sektorit të shërbimeve dhe 16.45% të BPV. Kategoria e dytë më e madhe është Administrata Publike, me rreth 22.15% të sektorit të shërbimeve, duke përbërë 16.09% të BPV-së. Megjithatë, nga viti 2017 mund të vërehet një rritje prej rreth 0.4% në kontributin Tregtinë me Pakicë dhe Shumicë/Riparimet e Automjeteve dhe një rënie në të njëjtën përqindje të shërbimeve të Administratës Publike. Kategoria e tretë më e madhe në sektorin e shërbimeve është Ndërtimi i cili mbulon 13.39% të sektorit dhe 9.72% të BPV-së. Një rritje e lehtë prej 0.46% ka ndodhur në kontributin e kësaj kategorie në krahasim me të njëjtën periudhë të vitit 2017. Një tjetër kategori e rëndësishme në sektorin e shërbimeve është Pasuria e Patundshme, që zë 12.97% të sektorit dhe 9.42% të BPV-së. Megjithatë, ka pasur një rënie prej 1.03% në krahasim me vitin 2017. Kategoria më e vogël në sektor

<sup>1</sup> Të dhënat e përdorura nga Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK) nuk janë versioni përfundimtar, kështu që ato mund të ndryshojnë në krahasim me publikimin zyrtar të ASK-së.

<sup>2</sup> Këto të dhëna janë marr nga Banka Qendrore e Kosovës.

mbeten Hoteleri Turizmi<sup>3</sup>, 2.16% e të gjitha shërbimeve të vlerës së shtuar, duke përbërë 1.48% të BPV-së në 2018.

*Tabela 1: Sektori i Shërbimeve në BPV në çmimet aktuale (aty ku nuk përmendet, të dhënat janë në Milion EUR)*

Viti	Transp orti / depo	Energji gaz ujë	Ndërtim	Administra të Publike	Tregti me pakicë dhe shumicë/ riparime të automjeteve	Pasuri e Patun dshme	Hotele & restorante	Aktivite financiare & sigurimi	Shërb ime të tjera	Total (sektorit të shërbim eve )	BPV (çmime aktuale)	% të BPV
2016	220.5	256.7	395.4	776.5	746.7	483.8	71.9	175.8	353.6	3480.9	4879.5	71.337
2017	223.7	254.6	455.0	773.1	816.3	496.4	74.4	189.0	261.6	3544.1	5032.0	70.431
2018	278.7	244.0	509.1	842.3	861.4	493.4	82.1	227.7	264.4	3803.1	5236.2	72.630

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës

### Bizneset e reja të Regjistruara në Shërbime

Në vitin 2018 në Kosovë u hapën 9,960 biznese të reja, nga të cilat 71,2% (7,092) ishin në sektorin e shërbimeve, siç shihet në Tabelën 2. Shumica e ndërmarrjeve të reja kanë qenë në fushën e Tregtisë me Pakicë dhe Shumicë/Riparimet e Automjeteve, me 2,558 ndërmarrje të regjistruara në vitin 2018, rreth 25.683% e të gjitha bizneseve që u hapën. Një kategori në rritje në sektorin e shërbimeve është Hoteleri Turizmi me 999 biznese të reja të regjistruara në vitin 2018, duke përbërë 10.03% të ndërmarrjeve të reja. Numri më i vogël i ndërmarrjeve të reja ka qenë nën Aktivitetet e Organizatave Ndërkombëtare, vetëm 1 ose 0.01% e të gjitha qendrave të regjistruara. E dyta, më e vogla ka qenë nën Administratën Publike/Sigurimet e Obligueshme Shoqërore, me vetëm 18 institucione të regjistruara ose 0.18% të totalit.

*Tabela 2: Disa kategori të Ndërmarrjeve të Reja të Regjistruara në Sektorin e Shërbimeve gjatë vitit 2018*

Bizneset e Regjistruara (në Sektorin e Shërbimeve) 2018	Nr. i bizneseve të hapura		% të sektorit të shërbimeve
Tregti me Pakicë dhe Shumicë/Riparime të Automjeteve	2,558		25.68
Hoteleri Turizmi	999		10.03
Ndërtim	976		9.79
Administratë Publike/Sigurimet e Obligueshme Shoqërore	18		0.18
Aktivitetet e Organizatave dhe Trupave Ndërkombëtarë	1		0.01
<b>Total</b>	<b>7,092 shërbime</b>	<b>9,960 biznese</b>	<b>71.2</b>

Burimi: ARBK

### Shërbimet dhe Punësimi

Në vitin 2018, 85.3% e të punësuarve në Kosovë ishin të punësuar në sektorin e shërbimeve. Kjo tregon një rritje prej 4 pikë përqindjeje në krahasim me vitin 2017, kur shërbimet punësonin 81.3% të fuqisë punëtore. Të dhënat për punësimin në sektorin e shërbimeve sipas aktivitetit në tre vitet e fundit janë të disponueshme në Tabelën 3. Ky trend ka ndodhur pavarësisht një rënijeje të përgjithshme prej 1% të shkallës së punësimit në Kosovë (Burimi: ASK). Sektori me punësim më të lartë, brenda sektorit të shërbimeve, në vitin 2018 është Tregtia me Shumicë dhe Pakicë/ Riparimi i Automjeteve Motorike dhe

<sup>3</sup> Hoteleri Turizmi përfshin shërbimet e ofruara nga kategoria e hoteleve dhe restoranteve.

Motoçikletave, me 17.2% të punësimit total, duke pasuar me një rritje prej 2.5 pikë përqindjeje në kontributin e saj në krahasim me vitin 2017. Një tjetër sektor që ka përjetuar një rritje të kontributit të saj në punësim krahasuar me vitin 2017 është Arsimi, i cili është përgjegjës për 11.3% të totalit të punësimit, me një rritje prej 1.8 pikë përqindjeje.

Rritja e punësimit në sektorë të tjerë ka ndodhur në një shkallë më të vogël prej 1 pikë përqindjeje ose më pak. Ky është rasti i: Shërbimeve të TIK-së; Administratës Publike, Mbrojtjes dhe Sigurisë së Detyrueshme Sociale; Transportimit dhe Magazinimit; Akomodimit dhe Aktiviteteve të Shërbimit Ushqimor; Aktiviteteve Financiare dhe të Sigurimeve; dhe Aktiviteteve të Tjera të Shërbimit. Nga ana tjetër, Aktivitetet e Ndërtimit dhe ato Shëndetësore kanë pasur një ulje të punësimit me 1% ose më pak.

*Tabela 3: Punësimi në Sektorin e Shërbimeve [% e punësimit total]*

Aktiviteti	2016	2017	2018
<b>Furnizim me energji elektrike, gaz, avull dhe ajër të kondicionuar</b>	1.7	1.9	1.8
<b>Furnizim me ujë, kanalizim, menaxhim i mbeturinave</b>	2.0	1.2	1.3
<b>Ndërtim</b>	11.5	12.9	11.9
<b>Tregtia me shumicë dhe pakicë, riparimi i automjeteve motorike dhe motoçikletave</b>	14.9	14.7	17.0
<b>Transporti dhe magazinimi</b>	3.2	2.7	3.3
<b>Akomodimi dhe aktivitetet e shërbimit të ushqimit</b>	6.4	6.6	6.9
<b>Teknologji e informacionit dhe komunikimit</b>	2.2	2.6	3.5
<b>Aktivitetet financiare dhe të sigurimit</b>	2.0	1.7	2.1
<b>Aktivitetet e pasurive të patundshme</b>	0.1	0.1	0.1
<b>Aktivitetet profesionale, shkencore dhe teknike</b>	2.0	2.2	1.8
<b>Aktivitetet administrative dhe mbështetëse të shërbimit</b>	3.3	3.9	2.9
<b>Administrata publike dhe mbrojtja, sigurimi i detyrueshëm social</b>	7.5	6.1	7.0
<b>Edukimi</b>	10.7	9.5	11.3
<b>Aktivitetet e shëndetit dhe punës sociale</b>	5.6	6.5	5.8
<b>Arte, argëtim dhe rekreacion</b>	1.7	1.4	1.3
<b>Aktivitete të tjera të shërbimit</b>	3.6	4.4	4.9
<b>* Aktivitetet e familjeve si punëdhënës</b>	2.6	2.1	1.7
<b>Aktivitetet e organizatave dhe trupave ekstra territoriale</b>	0.9	1.0	1.0

Burimi: ASK

## II. Tregtia në shërbime<sup>4</sup>

### Pasqyrë e Përgjithshme

Tregtia e Kosovës në shërbime në periudhën Janar-Dhjetor 2018 ka qenë 2033.2 milionë euro, nga të cilat eksportet totale ishin 1.394 milionë euro dhe importet totale ishin 608.3 milionë euro; me një bilanc pozitiv tregtar prej 785.7 milionë euro. Eksportet janë rritur me 5.8% në krahasim me vitin e kaluar; megjithatë, vërehet një rënie e lehtë e suficitit tregtar prej 1.7% krahasuar me vitin 2017, kur ishte 799.2 milionë euro. Kjo rezultoi nga një rritje e ndjeshme e importeve me 17.3% gjatë vitit 2018. Gjatë tre viteve të fundit, importet janë rritur me një ritëm më të shpejtë sesa eksportet. Nëse ky trend vazhdon, suficiti tregtar do të përjetojë një rënie progresive.

<sup>4</sup> Për këtë përmbledhje të tregtisë në shërbime për vitin 2018 është përdorur përkufizimi i OBT-së për tregtinë në shërbime. Disa nga kategoritë e përfshira në shërbime që llogariten për qëllimet e Bilancit të Pagesave nga BQK, nuk janë marrë parasysh për analiza, si Shërbimet për Prodhim për Inputet Fizike në Pronësi nga të Tjerët dhe Ngarkesat për Përdorimin e Pronësisë Intelektuale. Prandaj të dhënat totale për tregtinë e shërbimeve sipas kësaj qasjeje ndryshojnë nga të dhënat e grumbulluara e të raportuara nga Banka Qendrore e Kosovës.

Të dhënat mbi eksportet totale dhe importet e shërbimeve dhe në një nivel më të zbrërthyer sipas kategorive të shërbimeve janë paraqitur në Tabelën 4. Sektorët kryesorë eksportues gjatë vitit 2018 ishin Shërbimet e Udhëtimit me 1081.4 milionë euro; Shërbime të tjera të Biznesit me 122.5 milionë euro; Shërbimet e Informacionit dhe Telekomunikacionit me 55.8 milionë euro; Shërbimet e Transportit me 41.8 milionë euro; dhe, Shërbimet e Ndërtimit me 23.1 milionë euro.

Shërbimet e udhëtimit, janë gjithashtu sektori kryesor i importeve, me 229.6 milionë euro në vitin 2018, megjithatë, sektori pësoi një rënie të importeve prej 5.6 milionë euro në krahasim me vitin 2017. Transporti është sektori i dytë më i madh për sa i përket importimit të shërbimeve me një vlerë prej 126.9 milionë euro. Ky sektor përjetoi një rritje prej 8.2 milionë euro në importe gjatë vitit 2018 në krahasim me vitin e kaluar.

*Tabela 4: Të Dhënat e Përgjithshme mbi Tregtinë e Shërbimeve*

Kategoria		2016	2017	2018
Shërbimet në total	eksport	1,117.1	1,317.7	1,394
	import	471.6	518.5	608.3
	bilanci	645.5	799.2	785.7
Transport	eksport	35.3	37.2	41.8
	import	124.6	118.7	126.9
	bilanci	-89.2	-81.5	- 85.1
Udhëtim	eksport	901.4	1,077.50	1,081.4
	import	219.8	235.2	229.6
	bilanci	681.7	842.3	851.7
Ndërtim	eksport	12.9	9.3	23.1
	import	1.4	1.4	6.4
	bilanci	11.6	7.9	16.7
Sigurim dhe shërbime pensionale	eksport	19.2	19.7	29.1
	import	44.2	41.6	48.5
	bilanci	-24.9	-21.9	-19.4
Shërbimet financiare	eksport	0.5	0.8	0.9
	import	3.5	5.2	9.1
	bilanci	-3.1	-4.4	-8.1
Telekomunikacion, shërbime kompjuterike dhe informacioni	eksport	48.4	46.6	33.9
	import	45.9	51.3	50.0
	bilanci	2.6	-4.8	- 5.3
Shërbime të tjera të biznesit	eksport	62.9	88.8	122.5
	import	23	56.9	117.1
	bilanci	39.9	31.9	5.4
Mallrat dhe shërbimet e qeverisë	eksport	35.5	35.8	36.2
	import	11.7	11.7	16.4
	bilanci	23.9	24.1	19.8
Shërbime personale, kulturore dhe rekreative	eksport	1.3	2.7	3.7
	import	1.2	1.5	2.1
	bilanci	0.1	1.2	1.5

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës



Historikisht, Kosova ka mbajtur një suficit tregtar në shumicën e kategorive të shërbimeve, me përjashtim të shërbimeve të transportit, shërbimeve financiare, dhe të sigurimeve në të cilat është tradicionalisht e varur nga importi. Një zhvillim i ri ka qenë deficitit tregtar i cili ka ndodhur në vitin 2018 në shërbimet e telekomunikacionit, kompjuterëve dhe informacionit, aktivitete në të cilat Kosova kishte përjetuar tepriçë tregtare për një periudhë të konsiderueshme kohore deri më tani.

### Shërbimet kryesore të eksportuara

Tabela 5 paraqet të dhëna për eksportet e sektorëve kryesorë të shërbimeve eksportuese për tri vitet e fundit. Duhet të theksohet se eksportet në këto sektorë kanë treguar një normë të shëndetshme rritjeje që nga viti 2016. Në total, eksportet e këtyre pesë sektorëve janë rritur nga 1060.9 milionë Euro në 1324.6 milionë euro gjatë periudhës 2017-2018; një rritje prej 24.8 përqind. Këta sektorë kontribuojnë në 95 përqind të totalit të eksporteve të shërbimeve për vitin 2018.

*Tabela 5: Eksportet kryesore të sektorit të shërbimeve [Milion EURO]*

Viti	2018	2017	2016
<b>Udhëtim</b>	1081.4	1077.5	901.4
<b>Shërbime të tjera të biznesit</b>	122.5	88.8	62.9
<b>TIK</b>	55.8	46.6	48.4
<b>Transport</b>	41.8	37.2	35.3
<b>Ndërtim</b>	23.1	9.3	12.9

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës

### Udhëtimi

Kjo kategori regjistron shpenzimet në Kosovë nga jo-rezidentët gjatë vitit në fjalë. Ajo përfshin vizitorë për turizëm, vizitorë biznesi dhe persona që janë në Kosovë për qëllime arsimore apo shëndetësore. Kategoria përfshin shpenzimet e këtyre individëve në sektorë të ndryshëm të ekonomisë, si hotelet, restorantet, transportin, shitjet me pakicë, arsimin dhe institucionet shëndetësore, ndër të tjera. Deri tani ky është eksporti kryesor i shërbimeve të Kosovës. Udhëtimi përbënte 77.6 përqind të totalit të eksporteve të shërbimeve gjatë vitit 2018. Vizitorët për turizëm, që është udhëtimi personal, gjenerojnë një pjesë dërrmuese të pranimeve të udhëtimit të vendit dhe shpjegojnë suficitin tregtar të regjistruar në këtë sektor. Vizitat nga diaspora japin një kontribut të rëndësishëm në eksportet totale të shërbimeve të udhëtimit personal në Kosovë. Shërbimet e udhëtimit regjistruan një suficit tregtar prej 229.5 milionë euro në vitin 2018.

Gjatë vitit 2018 eksportet e shërbimeve të udhëtimit arritën një rritje të lehtë në eksporte prej vetëm 3.9 milionë euro mbi nivelin e arritur në vitin 2017, një rritje prej 0.4 përqind. Kjo tregon një ngadalësim të ritmit të rritjes së eksporteve në krahasim me normën e rritjes në vitin 2017, kur eksportet e udhëtimit u rritën me 19.5 përqind në krahasim me vitin 2016. Gjatë vitit 2018 Kosova përjetoi një rritje të suficitit mbi tregtinë e shërbimeve të udhëtimit prej 2.4 përqind, si rezultat i rënies së rendit prej 2.4 përqind të importeve të këtyre shërbimeve. Suficiti tregtar arriti 851.7 milionë euro, nga 842.3 milionë euro në vitin 2017.

Kosova ka pasur një bilanc negativ prej 2.5 mil EUR, në vitin 2018, në shërbimet e udhëtimit. Megjithatë ky deficit tregtar është zvogëluar nga viti paraprak me eksportet duke u rritur me 19.4 përqind, ndërsa importet janë ulur me rreth 9.4 përqind. Po ashtu, ekziston një deficit në udhëtimet personale shëndetësore dhe arsimore me një vlerë prej 2.9 milionë euro, e cila është rritur me 53.2 përqind krahasuar me vitin 2017. Gjatë vitit 2018 importet u rritën me 43.2 përqind ndërsa eksportet u rritën me 8.3 përqind.

## **Shërbime të tjera të Biznesit**

Kjo llogari regjistron eksportet dhe importet e një shumëllojshmërie të shërbimeve të tregut, të cilat kërkesat kryesore janë biznese të tjera. Shërbimet e tjera të biznesit përfshijnë shërbime të ndryshme si, ndër të tjera edhe shërbime të kërkimit dhe zhvillimit, shërbime konsulence profesionale dhe menaxhimi, shërbime teknike, shërbime tregtare dhe shërbime të tjera afariste. Ky sektor është ndër më dinamikët në tregtinë mbarë botërore të shërbimeve, prandaj është shumë e rëndësishme të fokusohemi dhe të zgjerojmë më tej performancën e këtij sektori në Kosovë. Tregtia në këto shërbime ka treguar dinamizëm të konsiderueshëm në Kosovë, si në aspektin e eksporteve ashtu edhe të importeve. Këto shërbime përbëjnë importin e tretë më të madh të shërbimeve të Kosovës, duke llogaritur 117.1 milionë euro në vitin 2018, me një rritje prej 60.2 milionë euro krahasuar me të njëjtën periudhë raportuese të vitit 2017.

Gjatë vitit 2018, eksportet kosovare të këtyre shërbimeve arritën në 122.5 milionë euro, duke shënuar një rritje të ndjeshme prej 33.7 milionë euro në krahasim me vitin 2017. Kosova ka regjistruar një bilanc tregtar pozitiv në këto shërbime gjatë vitit 2018 në rendin 5.4 milionë euro. Megjithatë, suficiti u kontraktua me 83.7 për qind në krahasim me atë të arritur gjatë vitit 2017. Kjo ka ndodhur për shkak të rritjes së importeve prej 105.8 për qind, 60.2 milionë euro në vlerë, ndërkohë që eksporti u rrit vetëm për 38 për qind.

Të dhënat janë të disponueshme vetëm për dy kategori të "shërbimeve të tjera të biznesit": shërbimet e konsulencës profesionale dhe të menaxhimit, si dhe "shërbimet teknike, tregtare dhe të tjera të biznesit". Në rastin e parë, në vitin 2018 Kosova ka pësuar deficitin tregtar me 6,5 milionë euro, duke rikthyer tepricën e arritur gjatë vitit 2016 dhe 2017, respektivisht 10.2 dhe 11.1 milionë euro, kjo për shkak të shkallës më të lartë të rritjes së importeve krahasuar me atë të eksporteve. Importet janë rritur nga 9.1 milionë euro në vitin 2016 në 44.3 milionë euro në vitin 2018. Është interesant të theksohet se eksportet e këtyre shërbimeve kanë treguar dinamizëm relativ, duke u rritur nga 19.3 milionë euro në 37.8 milionë euro gjatë të njëjtës periudhë. Kjo performancë e eksporteve mund të jetë një shenjë premtuese e rritjes së konkurrencës të disa kompanive të shërbimeve në Kosovë.

Në lidhje me kategorinë e shërbimeve teknike, tregtare dhe shërbimeve të tjera të biznesit, Kosova ka ruajtur një suficit tregtar gjatë viteve të fundit. Sidoqoftë, suficiti ka qenë kontraktues që nga viti 2016, kur suficiti arriti në 29.7 milionë euro. Në vitin 2018 bilanci tregtar në këto shërbime qëndroi me 11.9 milionë euro. Ky është rezultat është më shumë një rritje e konsiderueshme e importeve sesa e eksporteve. Importet u rritën nga 13.9 milionë euro në 2016 në 72.9 milionë euro në vitin 2018. Megjithatë, eksportet e këtyre shërbimeve janë të rëndësishme në rastin e Kosovës, duke arritur në 84.8 milionë euro në vitin 2018, nga 43.6 milionë në vitin 2016. Kjo kategori përfshin, ndër të tjera transaksionet, komisionet tregtare dhe tarifën e paguar rezidentit nga biznesi jo-rezident<sup>5</sup>. Ky transaksion mund të shpjegojë një pjesë të konsiderueshme të eksporteve totale nga Kosova në këtë kategori. Nuk ka të dhëna më të zërthyera për transaksionet e ndryshme të përfshira në këtë kategori shërbimesh. Do të ishte e përshtatshme të bëhej një përpjekje për të mbledhur dhe përpunuar më shumë të dhëna të zërthyera të tregtisë së këtyre shërbimeve, për të vlerësuar se cilat aktivitete mund të ofrojnë një të ardhme premtuese për të rritur eksportet e shërbimeve të Kosovës.

## **Shërbimet e Telekomunikacionit, Kompjuterëve dhe Informacionit**

Eksporti i Kosovës për shërbimet e telekomunikacionit, kompjuterëve dhe informacionit arriti në 55.8 milionë euro në vitin 2018, duke shënuar një rritje prej 9.2 milionë euro krahasuar me vitin 2017. Megjithatë, Kosova në këtë llogari regjistron një deficit tregtar prej 5.3 milionë euro në 2018.

---

<sup>5</sup> Shërbimet e lidhura me kategorinë e shërbimeve teknike, tregtare dhe shërbimeve të tjera të biznesit mbulojnë komisionet për mallrat dhe transaksionet e shërbimeve që u paguhen tregtarëve, agjentëve të mallrave, tregtarëve, avokatëve dhe agjentëve të komisionit.

Në këtë kategori, tregtia në shërbimet e telekomunikacionit është mbizotëruese, duke përbërë 72.9 përqind të eksporteve dhe pothuajse 80 përqind të totalit të importeve<sup>6</sup>. Kosova ka regjistruar një deficit tregtar në shërbimet e telekomunikacionit gjatë periudhës 2016-2018. Në këto shërbime, ndërkohë që eksportet kanë treguar një nivel të qëndrueshëm prej rreth 32 milionë euro gjatë tre viteve të fundit, importet kanë regjistruar një rritje të konsiderueshme, afërsisht 30% që nga viti 2016 në shumë 50 milionë euro gjatë vitit 2018; prandaj deficitin tregtar është rritur në mënyrë progresive duke arritur në 16.1 milionë euro në vitin 2018.

Shërbimet kompjuterike dhe informative të Kosovës janë shfaqur si një sektor premtues dhe po zhvillohen vazhdimisht. Kosova kishte një bilanc pozitiv prej 10.6 milionë euro në shërbimet kompjuterike dhe 300.000 euro në shërbime informacioni në vitin 2018. Eksportet e shërbimeve kompjuterike u rritën me rreth 39 përqind në 2018 në krahasim me vitin e kaluar, duke arritur në 21.4 milionë euro në 2018; ndërkohë që importet janë ulur me 1.8% në 2018, krahasuar me vitin 2017, duke regjistruar një vlerë prej 10.8 milionë euro.<sup>7</sup> Të dhënat mbi shërbimet e informacionit janë në dispozicion vetëm që nga viti 2017.<sup>8</sup> Tregtia në shërbimet e informacionit është e vogël në rastin e Kosovës, duke regjistruar 500,000 euro të eksporteve dhe 200,000 euro importesh gjatë vitit 2018.

## Transporti

Në 2018 shërbimet e transportit regjistruan vlerën e katërt më të madhe të eksporteve, me një vlerë prej 41.8 milionë eurosh. Megjithatë, rasti i këtyre shërbimeve paraqet karakteristika të veçanta. Eksportet e shërbimeve të transportit llogariten nga "shërbime të tjera të transportit ajror", që përfaqësojnë 98 përqind të totalit të eksporteve nga Kosova të shërbimeve të transportit. Në këtë llogari futen shërbime që janë ndihmëse për transport dhe nuk sigurohen drejtpërdrejt për lëvizjen e mallrave dhe personave<sup>9</sup>. Në këtë rast të regjistruara si eksporte kryesisht janë pranimet nga shërbimet e ofruara në territorin e Kosovës tek transportuesit e huaj.

Kosova është e varur nga importi në të gjitha shërbimet e tjera të transportit, si të udhëtarëve, ashtu edhe të mallrave. Shërbimet e transportit janë të lidhura ngushtë me performancën e tregtisë së mallrave dhe importet kryesore të Kosovës janë në shërbime të transportit tokësor, i cili zë 72.5 përqind të të gjitha importeve të shërbimeve të transportit gjatë vitit 2018. Në mungesë të transportit ajror kombëtar, transporti ajror i pasagjerëve përbën një shtesë prej 23.1 përqind të importeve të përgjithshme të Kosovës për shërbimet e transportit.

---

<sup>6</sup> Shërbimet e telekomunikimit përfshijnë shpërndarjen ose transmetimin e tingujve, imazheve, të dhënave ose informacione të tjera me anë të telefonit, teleksit, telegramit, transmetimit të kabllave radiotelevizive, satelitit të radios dhe televizionit, postës elektronike, faksit dhe kështu me radhë, duke përfshirë shërbimet e rrjetit të biznesit, telekonferencimin, dhe shërbimet mbështetëse.

<sup>7</sup> Shërbimet kompjuterike përbëhen nga shërbimet e lidhura me hardware dhe software dhe shërbimet e përpunimit të të dhënave.

<sup>8</sup> Shërbimet e informacionit përfshijnë shërbimet e agjencive të lajmeve, të tilla si sigurimi i lajmeve, fotografive dhe artikujve të funksionimit në media. Shërbime të tjera të ofrimit të informacionit përfshijnë shërbimet e bazës së të dhënave, konceptimin e bazës së të dhënave, ruajtjen, shpërndarjen dhe bazën e të dhënave, si në internet ashtu edhe nëpërmjet mediave magnetike, optike ose të shtypura; dhe portalet e kërkimit të internetit. Gjithashtu përfshihen edhe abonimet e drejtpërdrejta jo me shumicë për gazetat dhe periodikët, qoftë me postë, transmetim elektronik ose mjete të tjera; shërbime të tjera të ofrimit të përmbajtjes në internet; dhe biblioteka dhe shërbimet arkivore.

<sup>9</sup> Kjo kategori përfshin tarifën e trajtimit të ngarkesave të faturuara veçmas nga mallrat siç janë: magazinimi dhe deponimi, paketimi dhe ripaketimi, rimorkimi që nuk përfshihet në shërbimet e mallrave pilotimi dhe navigimi për transportuesit, kontrolli i trafikut ajror, pastrimi i realizuar në porte dhe aeroporte në pajisjet e transportit, aksionet e shpëtimit, dhe tarifën e agjentëve që kanë të bëjnë me transportin e udhëtarëve dhe mallrave (p.sh., shërbimet e transportimit dhe ndërmjetësimit të mallrave).

## Ndërtim

Eksportet e shërbimeve të ndërtimit arritën vlerën prej 23.1 milionë eurosh në 2018, duke shënuar një rritje prej 13.8 milionë eurosh krahasuar me 2017. Eksportet pasqyrojnë vlerën e kontratës së ndërtimit të fituar nga kompanitë e Kosovës jashtë vendit, ndërsa importet pasqyrojnë vlerën e ndërtimit nga kompanitë e huaja në territorin e Kosovës. Kosova gjatë vitit 2018 ka regjistruar një suficit tregtar në shërbimet e ndërtimit prej 16.7 milionë eurosh. Importi i shërbimeve të ndërtimit gjithashtu është rritur gjatë vitit 2018, duke arritur vlerën prej 6.4 milionë eurosh, shumë më tepër se mesatarja prej 1.4 milionë euro për vitet 2016-2017.

### III. Zhvillimet Legjislative dhe Politike

#### Direktiva për Shërbime 2006/123/EC

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë në bashkëpunim me projektin e BE-së për Mbështetjen e Zhvillimit të Tregtisë në Kosovë (EUTSP), shqyrtoi legjislacionin vendas dhe analizoi nëse është në përputhje me Direktivën 2006/123/EC të BE-së<sup>10</sup>. Direktiva e Shërbimeve (DSh) synon të lehtësojë krijimin dhe ofrimin e shërbimeve brenda tregut<sup>11</sup> të brendshëm të BE-së duke ofruar shërbime ndërkombëtare ndërmjet shteteve anëtare të BE-së. Gjatë shqyrtimit të legjislacionit u identifikuan 54 ligje dhe instrumente të tjera ligjore të cilat kanë nevojë të ndryshohen.

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë ka hartuar Ligjin për Shërbime, i cili pjesërisht e transponon Direktivën e BE-së Nr.2006/123/EC. Ligji për Shërbime Nr. 05/L-130 u miratua nga Parlamenti i Kosovës në Mars të vitit 2017, duke e përfshirë atë në kuadrin ligjor vendas. Ligji garanton të drejtën e themelimit, duke mbuluar rreth 200 aktivitete të ndryshme të shërbimeve, që rregullojnë hapjen e tregut dhe mbrojtjen e bizneseve vendase në Kosovë. Bazuar në Ligjin për Shërbime, janë hartuar dy udhëzime administrative:

- Udhëzimi Administrativ Nr. 04/2018 për Mënyrën e Funksionimit të Pikës së Vetme të Kontaktit (PVK), që rregullon funksionalitetin e Pikës së Vetme të Kontaktit për Shërbime, qëllimi i të cilës është të lehtësojë qasjen në tregun e shërbimeve të Kosovës për ofruesit e shërbimeve, dhe
- Udhëzimi Administrativ Nr. 05/2018 për Procedurën e Njoftimit dhe Vlerësimin e Përputhshmërisë së Projekt-akteve Normative me ligjin për shërbimet<sup>12</sup>

Gjithashtu, Kosova ka negociuar edhe Protokollin Shtesë 6 (AP6) në kuadër të CEFTA-s, ku Kosova është e përkushtuar për të krijuar një kuadër institucional, një Pikë të Kontaktit mbi Shërbimet (PKSh). Sa i përket krijimit të Pikave së Vetme të Kontaktit në kuadër të Direktivës së Shërbimit dhe CEFTA, është arritur marrëveshja për krijimin e një portali të vetëm që është në hapat e parë të themelimit. Ky proces do të bëhet duke u koordinuar me institucionet përkatëse, përfshirë Ministrinë e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Agjencinë e Shoqërisë të Informacionit (ASHI) të Ministrisë së Administratës Publike, Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve Kosovare (ARBK) të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Administratën Tatimore të Kosovës (ATK) etj.

Themelimi i PKV-së është shumë i rëndësishëm për Kosovën, sepse ndihma e nevojshme për bizneset në sektorin e shërbimeve mund të ofrohet online përmes Portalit/Web-faqes duke filluar nga

---

<sup>10</sup> Kosova synon të jetë një vend anëtar i BE-së në të ardhmen e afërt, prandaj legjislacioni i saj i brendshëm duhet të përputhet me atë të BE-së. Përveç kësaj, duke u përputhur me Direktivën e Shërbimeve të BE-së, Kosova do ta ketë më të lehtë të tregtojë me BE-në dhe potencialisht të jetë e autorizuar të tregtojë me shërbime me shtetet anëtare të BE-së në përputhje me Kapitullin III të Direktivës së BE-së 2006/123/EC.

<sup>11</sup> Sipas Traktatit që Themelon Komunitetin Europian (12002E/TXT) tregu i brendshëm përbëhet nga zona e përbërë nga shtetet anëtare të BE-së, ku mbizotëron tregtia e lirë duke lejuar lëvizjen e lirë të mallrave dhe shërbimeve.

<sup>12</sup> Udhëzimet Administrative Nr. 04/2018 dhe Nr. 05/2018 janë miratuar nga Qeveria e Kosovës me 23 mars 2018.

informacioni mbi hapjen e një biznesi, pajisjen me lejet ligjore dhe licencat e nevojshme dhe sektorët potencialin për investime direkte.

### **Protokolli Shtesë 6 (AP6)**

Negociatat për tregtinë e shërbimeve u zhvilluan në nëntë raunde brenda 18 muajve gjatë periudhës Tetor 2014 - Dhjetor 2016. Negociatat synonin hapjen dhe lehtësimin e tregtisë së shërbimeve në mes të anëtarëve të CEFTA-së. Në Mars të vitit 2019 në Tiranë, Protokolli Shtesë 6 dhe Aneksi me angazhimet specifike të secilit anëtar, iu nënshtruan shqyrtimit përfundimtar.

AP6 është hartuar duke marrë parasysh Parathënien e CEFTA 2006, objektivat e përcaktuara në nenin 1 dhe Kapitullin VI (nenet 26-29) të marrëveshjes që adresojnë tregtinë e shërbimeve, duke përfshirë tregtinë elektronike. Anëtarët gradualisht do të arrijnë një liberalizim progresiv të tregjeve të tyre të shërbimeve në përputhje me Nenin V të Marrëveshjes së Përgjithshme mbi Tregtinë e Shërbimeve (GATS) të Organizatës Botërore të Tregtisë (OBT). Qëllimi i Protokollit Shtesë 6 është liberalizimi i shërbimeve në kuadrin e CEFTA 2006, i cili do të shërbejë si një rrugë drejt arritjes së objektivave të zhvillimit dhe rritjes ekonomike rajonale duke zgjeruar investimet ndër-rajonale. Qëllimi është të krijohen kushte të favorshme për zhvillimin dhe shumëllojshmërinë e tregtisë midis shteteve anëtare dhe për të nxitur bashkëpunimin tregtar dhe ekonomik në shërbime.

Implementimi i protokollit AP6 do të mbështetet në nivel rajonal nga GIZ dhe Këshilli për Bashkëpunim Rajonal (KBR). Ndërsa në vend, implementimi do të mbështetet nga GIZ-i.

### **Njohja e kualifikimeve profesionale në 6 vendet e Ballkanit Perëndimor (WB6)**

Raundi i parë i negociatave për njohjen reciproke të kualifikimit profesional në mesin e [Bosnjës dhe Hercegovinës, Kosovës, Malit të Zi, Maqedonisë Veriore, Serbisë, dhe Shqipërisë] është mbajtur në Dhjetor të vitit 2018. Janë identifikuar katër profesione të cilat janë në interes të vendeve anëtare dhe janë përfshirë në negociata, mjekë, dentistë, arkitektë dhe inxhinierë të ndërtimtarisë.

Deri në Qershor të vitit 2019, janë mbajtur shtatë raunde bisedimesh. Ky proces udhëhiqet nga KBR dhe Sekretariati i CEFTA-s. Negociatat vazhdojnë.

## **IV. Konkluzioni**

Sektori i shërbimeve është sektori kryesor i ekonomisë së Kosovës që kontribuon ndjeshëm në zhvillimin ekonomik të vendit megjithatë, duhet angazhim më i madh institucional për të rritur konkurrencën e sektorëve të shërbimeve dhe për kthimin e eksporteve të shërbimeve në nxitës të rritjes së ekonomisë .

Sektori i shërbimeve është një sektor në zhvillim i cili po zgjerohet dhe zhvillohet vazhdimisht me bizneset e sapo regjistruara që janë kryesisht në sektorin e shërbimeve në vitin 2018 dhe janë përgjegjëse për shumicën e gjenerimit të përgjithshëm të punësimit. Kosova ka një bilanc tregtar pozitiv në shërbime, megjithatë, krahasuar me vitin 2017, ka ndodhur një rënie e suficitit. Kjo ka ndodhur për shkak të një rritjeje më të lartë të shkallës së importeve në krahasim me atë të eksporteve. Nëse ky trend vazhdon, atëherë suficiti tregtar i shërbimeve do të zvogëlohet në mënyrë progresive duke krijuar presion të mëtejshëm në llogaritë e brishta të jashtme të vendit. Prandaj, qeveria e Kosovës duhet ta ketë më shumë parasysh sektorin e shërbimeve, duke mbështetur sektorin privat, lehtësuar tregtinë duke eliminuar barrierat ekzistuese dhe duke promovuar investimet në aktivitetet e shërbimeve të tregtueshme.

Sektori i udhëtimeve është aktualisht eksporti kryesor i shërbimeve në Kosovë, i cili shihet kryesisht në shpenzimet e turizmit nga të huajt që vizitojnë Kosovën. Megjithatë, këta të huaj janë kryesisht diaspora kosovare që vijnë në Kosovë për vizita familjare, në vend të të huajve që zgjedhin Kosovën si

destinacion turistik. Kjo do të thotë se nevojiten më shumë investime në atraksionet turistike. Për më tepër, tre sektorë të cilët kanë pasur balance negative të tregtisë përfshijnë Transportin, TIK, dhe Shërbimet e Sigurimeve dhe Pensioneve. Të gjithë këta tre sektorë janë shumë të rëndësishëm për ekonominë dhe duhet të ekzistojnë më shumë investime dhe rregullime për të krijuar një treg vendor dinamik dhe për të rritur eksportet.

Kosova është duke punuar për përputhjen me legjislacionin e BE-së në lidhje me shërbimet, në mënyrë që të jetë në gjendje të lehtësojë tregtinë ndërkombëtare të Kosovës. Aktualisht, Kosova po punon në krijimin e një Pike të Kontaktit të Vetëm (PKV) ku ofruesit dhe përfituesit e shërbimeve mund të gjejnë të gjithë informacionin e nevojshëm në lidhje me tregtinë në shërbime dhe kornizën ligjore dhe rregullatore.

Përmirësimi i grumbullimit të statistikave mbi aktivitetet e shërbimit duhet të jetë një prioritet tjetër. Sa i përket llogarisë kombëtare, të dhënat në nivel sektorial duhet të jenë më shumë të zbërthyera. Sa i përket tregtisë në shërbime, nevoja e gjenerimit të të dhënave në sektorë të ndryshëm vazhdon.